

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Державної освітньої
установи «Навчально-методичний
центр з питань якості освіти»

Марія АЛЕКСАНДРОВА
«09» січня 2025 року

ПОГОДЖЕНО

Голова Державної служби
якості освіти України

Руслан ГУРАК
«__» _____ 2025 року

ПРОГРАМА

підвищення кваліфікації педагогічних працівників

**«Підготовка експертів до оцінювання професійних компетентностей
учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти»**

2025

Цільова група	Педагогічні, науково-педагогічні працівники з досвідом педагогічної діяльності в початковій школі не менше п'ять років та відповідною освітою (вчитель початкових класів)
Обсяг програми	30 год / 1 кред. ЄКТС
Форма підвищення кваліфікації	Дистанційна
Мета	Формування єдиного підходу до оцінювання професійних компетентностей вчителя початкових класів
Завдання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ознайомлення з процедурою сертифікації в Україні. 2. Формування уявлень про місію експерта, його роль та повноваження. 3. Ознайомлення з методикою експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителі початкових класів). 4. Формування умінь об'єктивного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителі початкових класів). 5. Формування навичок заповнення форми експертного висновку (в електронному та паперовому вигляді).
Напрями	Правовий, психологічний, педагогічні технології, інформаційно-цифрові технології.
Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться	Загальні компетентності: <ul style="list-style-type: none"> - здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп (соціальна компетентність); - здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування педагогів до

	<p>досягнення спільної мети (лідерська компетентність).</p> <p>Професійні компетентності: Мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, прогностична, організаційна, інноваційна, рефлексивна, компетентність педагогічного партнерства, здатність до навчання упродовж життя.</p>
<p>Очікувані результати</p>	<ul style="list-style-type: none"> - знання нормативно-правової бази сертифікації педагогічних працівників в Україні; методики оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів початкових класів); елементів конфліктології; - розуміння шкали оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації та уміння об'єктивно її застосовувати; - формування єдиного розуміння змісту критеріїв та показників професійних компетентностей вчителів початкових класів; - уміння здійснювати об'єктивне експертне оцінювання професійних компетентностей вчителів початкових класів; аналізувати та узагальнювати отримані дані; заповнювати робочу документацію експертів та форму експертного висновку; - розуміння суті термінів «сертифікація», «експерт», «координатор», «компетентність», «критерій», «показник», «шкала оцінювання» та оперування ними.
<p>Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації</p>	<p>Сертифікат</p>

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Модуль 1

ФІЛОСОФІЯ СЕРТИФІКАЦІЇ

Тема 1.1. Основи сертифікації

Поняття сертифікації. Світові практики оцінювання професійних компетентностей вчителя. Концептуальні засади НУШ та професійний стандарт вчителя. Нормативно-правова база сертифікації педагогічних працівників в Україні. Історія сертифікації педагогічних працівників в Україні.

Самостійна робота: опрацювання Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)».

Тема 1.2. Процедура сертифікації в Україні

Етапи сертифікації (незалежне тестування, самооцінювання власної педагогічної майстерності, вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації). Суб'єкти, що забезпечують кожен етап сертифікації, їх роль та взаємодія. Результати кожного етапу сертифікації, їх вплив на подальшу участь у сертифікації. Підсумки проходження сертифікації.

Залучення сертифікованих учителів до системи забезпечення якості освіти в Україні.

Самостійна робота: опрацювання Положення про сертифікацію педагогічних працівників.

Тема 1.3. Організація третього етапу сертифікації

Організаційні особливості та нормативно-правове забезпечення третього етапу сертифікації вчителів початкових класів.

Суб'єкти забезпечення третього етапу сертифікації: організаційний координатор, технічний координатор, експерти/експертна група, їх роль, повноваження, взаємодія з іншими суб'єктами.

Методика експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації: структура, методи збирання інформації (вимоги, формат, тривалість); критерії та показники оцінювання професійних компетентностей; шкала оцінювання професійних компетентностей.

Форма експертного висновку та методичні рекомендації щодо її заповнення.

Документація, з якою працюють експерти: робоча таблиця вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації; таблиця експертного оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації; експертний висновок.

Особливості заповнення актів (про перенесення дати вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації, про переривання вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації, акт фіксації виявлення невідповідності учасника сертифікації встановленим вимогам).

Самостійна робота: опрацювання методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації, методичних рекомендацій щодо заповнення форми експертного висновку.

Тема 1.4. Місія експерта в сертифікації

Професійний імідж експерта. Вимоги до експертів. Вплив особистісно-ділових та професійних якостей експерта на результат сертифікації.

Етичні принципи та норми роботи експертів.

Дії експертів під час виникнення надзвичайних обставин.

Попередження та розв'язання конфліктів під час вивчення практичного досвіду учасників сертифікації.

Модуль 2

ОЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Тема 2.1. Зміст, критерії та показники професійних компетентностей вчителя початкових класів

Професійні компетентності вчителя початкових класів, їх змістове наповнення, критерії й показники оцінювання, методи збирання інформації:

- 1) мовно-комунікативна компетентність;
- 2) предметно-методична компетентність;
- 3) інформаційно-цифрова компетентність;
- 4) психологічна компетентність;
- 5) емоційно-етична компетентність;
- 6) компетентність педагогічного партнерства;
- 7) інклюзивна компетентність;
- 8) здоров'язберезувальна компетентність;
- 9) проєктувальна компетентність;
- 10) прогностична компетентність;
- 11) організаційна компетентність;
- 12) оцінювально-аналітична компетентність;
- 13) інноваційна компетентність;
- 14) здатність до навчання впродовж життя;
- 15) рефлексивна компетентність.

Самостійна робота: аналіз професійних компетентностей, їх критеріїв та показників.

Модуль 3

РОБОТА З ДОКУМЕНТАЦІЄЮ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ РОБОТИ УЧАСНИКА СЕРТИФІКАЦІЇ

Практична робота 1. Заповнення робочої документації

Заповнення робочої таблиці вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації за результатами перегляду та аналізу навчальних занять, їх самоаналізу, самопрезентації та інтерв'ю. Обрахунок балів за кожен професійну компетентність. Заповнення таблиці експертного оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації. Заповнення актів (про перенесення дати вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації, про переривання вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації, акт фіксації виявлення невідповідності учасника сертифікації встановленим вимогам).

Самостійна робота: опрацювання інструктивно-методичних матеріалів щодо використання технологій дистанційного навчання під час вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації.

Практична робота 2. Заповнення експертного висновку

Отримання електронного цифрового підпису для фізичної особи. Ознайомлення з сервісом електронного документообміну Paperless.com.ua. Внесення даних в електронний експертний висновок. Накладання електронного цифрового підпису / підписів на документ. Документообмін у процедурі сертифікації.

Модульна підсумкова робота. Заповнення електронних експертних висновків із накладанням електронного цифрового підпису та їх надсилання.

Самостійна робота: повторення пройденого матеріалу, підготовка до контрольного тестування.

Контрольне тестування.

Навчальний план

№	Назва модуля та тем	Кількість годин		
		Лекції	Самостійна робота	Практична робота
МОДУЛЬ 1. Філософія сертифікації				
1.1.	Основи сертифікації	1	1	-
1.2.	Процедура сертифікації в Україні	1	1	-
1.3.	Організація третього етапу сертифікації	1	1	-
1.4.	Місія експерта в сертифікації	1	-	-
Разом за модуль 1 (7 год)		4	3	-
МОДУЛЬ 2. Оцінювання професійних компетентностей учителя початкових класів				
2.1.	Зміст, критерії та показники професійних компетентностей учителя початкових класів	10	4	-
Разом за модуль 2 (14 год)		10	4	-
МОДУЛЬ 3. Робота з документацією під час вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації				
3.1.	Заповнення робочої документації	-	1	3
3.2.	Заповнення експертного висновку	-	-	1
	Модульна підсумкова робота	-	1	1,5
Разом за модуль 3 (7,5 год)		-	2	5,5
		-		1,5
Контрольне тестування				
Усього (30 год):		14	9	7

Розподіл годин за видами діяльності має орієнтовний характер; послідовність і кількість годин на вивчення окремих тем може змінюватися в межах часу, передбаченого Програмою, з урахуванням потреб педагогічних та науково-педагогічних працівників тощо.

Вибір форм організації освітнього процесу, методів і засобів навчання здійснює суб'єкт підвищення кваліфікації для досягнення результатів навчання, визначених Програмою.

Система та критерії оцінювання результатів навчання педагогічних і науково-педагогічних працівників визначаються суб'єктом підвищення кваліфікації.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про освіту».
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту».
3. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».
4. Закон України «Про запобігання корупції».
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти».
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1190 «Про затвердження Положення про сертифікацію педагогічних працівників».
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників».
8. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року».
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1018-р «Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року».
10. Наказ Міністерства освіти і науки України від 15 травня 2023 р. № 563 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні».
11. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 травня 2023 р. № 552 «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної діяльності у сфері освіти», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 07 липня 2023 р. за № 1155/40211.
12. Наказ Міністерства освіти і науки України від 25 квітня 2013 р. № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 30 квітня 2013 р. за № 703/23235.
13. Наказ Міністерства освіти і науки України від 23 квітня 2018 р. № 414 «Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 11 травня 2018 р. за № 582/32034.

14. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2023 р. № 746 «Про затвердження Положення про вебплатформу дистанційного навчання "Всеукраїнська школа онлайн"».

15. Наказ Міністерства освіти і науки України від 23 квітня 2021 р. № 457 «Про затвердження типових програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників».

16. Наказ Міністерства освіти і науки України від 25 вересня 2020 р. № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти».

17. Наказ Міністерства освіти і науки України від 05 квітня 2024 р. № 294 «Про затвердження незалежного тестування фахових знань та вмінь учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти».

18. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08 червня 2018 р. № 609 «Про затвердження Примірною положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти».

19. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776 «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти».

20. Наказ Міністерства освіти і науки України від 25 червня 2018 р. № 676 «Про затвердження Інструкції з діловодства у закладах загальної середньої освіти», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 11 вересня 2018 р. за № 028/32480.

21. Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 жовтня 2018 р. № 1047 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами».

22. Наказ Міністерства освіти і науки України від 23 квітня 2019 р. № 536 «Про затвердження Положення про інституційну форму здобуття загальної середньої освіти», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 22 травня 2019 р. за № 547/33518.

23. Наказ Міністерства освіти і науки України від 18 жовтня 2019 р. № 1313 «Деякі питання організації та проведення супервізії» (зі змінами).

24. Наказ Міністерства освіти і науки України від 29 квітня 2020 р. № 574 «Про затвердження Типового переліку засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів і STEM-лабораторій», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 07 травня 2020 р. за № 410/34693.

25. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08 вересня 2020 р. № 1115 «Деякі питання дистанційного навчання», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 28 вересня 2020 р. за № 941/35224.

26. Наказ Міністерства освіти і науки України від 30 листопада 2020 р. № 1480 «Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування

внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти».

27. Наказ Міністерства освіти і науки України від 09 вересня 2022 р. № 805 «Про затвердження Положення про атестацію педагогічних працівників» (зі змінами).

28. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01 листопада 2024 р. № 1556 «Про деякі питання проведення сертифікації педагогічних працівників у 2025 році».

29. Наказ Міністерства освіти і науки України від 17 грудня 2024 р. № 1743 «Про організацію та проведення сертифікації педагогічних працівників у 2025 році».

30. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 грудня 2020 р. № 2136 «Про затвердження професійного стандарту за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", "Вчитель закладу загальної середньої освіти", "Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)"».

31. Наказ Державної служби якості освіти України від 06 березня 2023 р. № 01-10/47 «Про внесення змін до форми експертного висновку та методичних рекомендацій експертам щодо її заповнення (вчителі початкових класів)».

32. Наказ Державної служби якості освіти України від 15 лютого 2024 р. № 01-10/61 «Про внесення змін до форми експертного висновку».

33. Наказ Державної служби якості освіти України від 23 січня 2024 р. № 01-10/28 «Про внесення змін до методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації».

34. Андрощук І.М. Управління мотивацією професійного розвитку педагогів в умовах регіональної системи післядипломної педагогічної освіти. *Педагогічний альманах*. 2013. Вип. 20. С. 183–188.

35. Андрощук І., Калюжна Т. Розвиток професійної компетентності дорослих осіб в умовах формальної та неформальної освіти. *Професійна і неперервна освіта / Edukacja zawodowa i ustawiczna / Professional and lifelong education*. Варшава, 2019. № 4. С. 261–277.

36. Андрощук І.М. Підвищення кваліфікації слухачів у закладах післядипломної педагогічної освіти в умовах сталого розвитку інформаційного суспільства. I Міжнародний науково-практичний WEB-форум «Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя». Харків. 26–28 березня 2019 р. С. 147–149.

37. Андрєєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти: навч.-метод. посіб. Київ: ФОП Нічога С.О., 2020. 196 с.

38. Безпечна і дружня до дитини школа в контексті реформи «НУШ» / В. Пономаренко та ін. Київ: Алатон, 2020. 64 с.

39. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ: Державна служба якості освіти, 2019. 240 с.

40. Величко Н., Кишинська А., Семенова О. Сертифікація від А до Я: що має знати завуч, щоб підготувати педагогів. *Заступник директора школи*. 12 грудня 2022 р. С. 22–29.

41. Громовий В. В. Самооцінювання якості роботи закладу загальної середньої освіти. Київ, 2019. 86 с.

42. Дятленко Н.М., Софій Н.З., Мартинчук О.В., Найда Ю.М. Асистент вчителя в інклюзивному класі: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. М.Ф. Войцехівського. Київ: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.

43. Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренерів: навч.-метод. посіб. Київ, 2018. 174 с.

44. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт.: М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін.; Український центр оцінювання якості освіти. Київ: УЦОЯО, 2019. 439 с.

45. Олешко П. С., Андрощук І.М., Оксенюк І.Л. Використання електронного освітнього ресурсу для організації самостійної роботи слухачів у закладі післядипломної педагогічної освіти зі змішаною формою навчання. *Технологія змішаного навчання в системі відкритої післядипломної освіти*: підручник / за заг. ред. В.В. Олійника, ред. кол.: С.П. Касьян, Л. Л. Ляхоцька, Л.В. Бондаренко, ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти». Київ, 2019. С. 132–145.

46. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ: 2018. 252 с.

47. Панок В.Г. Прикладна психологія. Теоретичні проблеми: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2017. 188 с.

48. Панченко Г.Д., Шевченко А.Ф. Інформаційно-освітнє середовище в професійній підготовці вчителя. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2012. Вип. 11. С. 69–81.

49. Пасі Салберг. Фінські уроки 2.0: Чого може навчитися світ з освітніх змін у Фінляндії / пер. з англ. А.Р. Шиян; наук. ред. Р.Б. Шиян. Харків: Вид-во «Ранок», 2017. 240 с.

50. Соловйова О.Д., Дубровська Є.В. Організація роботи з розв'язання проблем насильства в загальноосвітньому навчальному закладі: методичні рекомендації. Київ: 2016. 81 с.

51. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: метод. посіб. / за заг. ред. Н.З. Софій. Київ: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 66 с.

52. Універсальний дизайн в освіті: посіб. / за заг. ред. Н.З. Софій. Київ: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 76 с.

53. Що учні знають та вміють робити: Міжнародний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 (переклад українською мовою) / переклад.: Ларіна Т. В.; Український центр оцінювання якості освіти. Київ: УЦОЯО, 2019. 324 с.

Електронні ресурси:

1. Булінг в учительській: як розпізнати і запобігти. URL: <https://nus.org.ua/articles/buling-v-uchytelskij-yak-rozpiznaty-i-zapobigty/>.
2. Від керівника до лідера: практичні поради для директорів шкіл та керівників відділів освіти: посібник. URL: https://issuu.com/polinagoch/docs/edadvices_prosvit_mf_final/s/10128553.
3. Гурак Руслан. Сертифікація вчителів може перейти в садочки, базову та профільну школи. URL: <https://nus.org.ua/news/sertyfikatsiya-vchyteliv-mozhe-perejty-v-sadochky-bazovu-ta-profilnu-shkoly/>.
4. Гурак Руслан: Сертифікація педпрацівників – місія якісних змін у системі освіти. URL: <http://osvita.ua/school/teacher-certification/88318/?fbclid=IwAR2KOoidqmLLgQK0o5mO6X8Ju2HduHBD-Nwej459OUe4xF4ONMhvUmufPg0>.
5. Інклюзивне навчання: інформаційний посіб. для вчителів ЗЗСО / упор.: Наталія Софій, Юлія Найда. Київ, 2019. URL: http://www.jointaid.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/School_inclusive_education_brochure-2019.pdf.
6. Моніторинг НУШ: результати та рекомендації (перший етап 2019–2020). URL: <https://nuschool.com.ua/plan/programm/monitoring/index.html>.
7. Онлайн-платформи та програми для перевірки тексту на плагіат. URL: <http://osvita.ua/vnz/76907>.
8. Особистий бренд вчителя: що це і як його створити. URL: <https://nus.org.ua/articles/osobystyj-brend-vchytelya-shho-tse-i-yak-jogo-stvoryty/>.
9. Профіль інклюзивних вчителів: що вони мають знати та вміти. URL: <https://nus.org.ua/articles/profil-inklyuzyvnyh-uchyteliv-shho-vony-mayut-znaty-ta-vmity/>.
10. Супервізія: професійна підтримка і професійний розвиток педагогів: poradnik для супервізорів (наставників). URL: <https://otd.dniprorada.gov.ua/superviziya-profesiyna-pidtrymka-profesiynyy-rozvytok-pedahohiv/>.
11. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentacia-Roman-Stesichin.pdf>.
12. Як вчителю не стати жертвою булінгу. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-vchytelyu-ne-staty-zhertvoyu-bulingu/>.
13. Як вчителю підвищити кваліфікацію поза ІППО – механізм. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-vchytelyu-pidvyshhyty-kvalifikatsiyu-poza-ippo-mehanizm/>.